

*Száz mennyet félvállon**Döbrentei Kornél költészetéről*

Mint ha egy Wagner-operából volna kimetszve az arc: Döbrentei Kornél valójában legendai hős, ám komor lelkesültségű ábrázatán, melyre korunk nemtelen cselekedetei véstek árkokat, a valóság minden szelete (megannyi jó és rossz története) látszik. A költő mítoszba merülve is úgy *mítoszromboló*, hogy csöppnyi kételkedésünk sincs a felől: a Zrínyi és Balassi csillogásában – harctéren is mérhető erkölcsében – sok század óta világaló magatartásforma ma is élhető. Mi több, a katonalétben megtestesülő javak: a küzdelem nemessége és fölhajtó ereje nemcsak korunk valóságos fegyverviselőinek (a modern zsoldosoknak?) kínálhatnak példákat, hanem a tollat csaknem kardként forgató írónak is.

Globalizálódó világunk – melynek egyetlen motorja van, a pénz – eltíporni igyekszik minden olyan szellemi mozgalmat, amely a közösséget ki akarja szabadítani a tőke, a világrészekről függetlenül egyenarcot viselő *mammon* börtönrácsnál erősebb szorításából. S ha nem a társadalmi erkölcs – a közjó szolgálata, az újabb darabokra szakadni igyekvő, *üres méhbű* haza dolgai iránt érzett felelősség, egymás (országhatáron inneni és túli) megsegítése, az elszegényedett népréteg, Victor Hugói szóval: a *nyomorultak* fölemelése stb. – fog állni eme friss „világrend” fókuszában (sajnos, tartunk e felé), hanem a „csiribiri valcer”, a *fogyasztás* mértéke, könnyen vályú elé terelhető – eszi vagy nem eszi, nem kap mást – az *emberi* értékeitől megfosztott tömeg.

Ha van igazi reformmozgalom, az ez ellen harcolóké mindenképpen az.

Eme had egyik legkarakteresebb szószólója az a Döbrentei, aki nem a jól kisztergált szabadság petyhüdt fényű köreiben – a húzd meg, ereszd meg napos teraszain – kezdte meg igazmondó harcát, a politikai kényszerből *lusta*, a temetetlen holtaknak végtisztességet adni nem akaró *sírásók* elleni protestálást s a kommunista álmoktól kábult szemek nyitogatását (csaknem fél századig, akárcsak 1848-ban, a Petőfi pika-véréből hízott orosz-szovjet volt az egyik legnagyobb *ellen*), hanem negyven év előtt. „A költészet számomra lázadás: a nem megadás akarata” – mondta volt még a pálya kezdetén egy interjúban. S mindmáig föl nem adta hitét, s e jegyben cselekedett-cselekszik.

Amolyan végvári katona ő, aki percig sem lankadhat. Az ütközetnek vége, gondolhatják a társak, miközben a csata téres terén – a halottakat már elszállították, lassan növeget a kankalin – kulacsaikból sört kortyolgatnak, de társuk éber szemmel vigyázza az égboltot. Ki tudja, hogy egy óvatlan pillanatban minő villámokat fog szórni az ég – valljuk be, a folyamatos *butítás* erősebb és lazább formában mindmáig zajlik –, s neki újra és újra helyt kell állnia. Ebben a férfias, az erőpró-

báktól csak edződő konokságban Petőfi nemes eszméinek gyúanyaga feszül, mint mindazokéban, akik – Balassitól Nagy Gáspárig húzódik eme költészetfelfogást osztók sora – a lírát nem felhőtlen játszadozásnak képzelik (jóllehet megfeszített-ségük mellett játékosabb énjük is kinyilváníttatik), hanem felelős szólásnak.

A „Szent Provincia” mindennapi szenvedését *megbíró* Berzsényi Dániel is erősíti alapállását: „Azt üzeni nekem, hogy soha nem szabad feladni, tűnjék bármilyen kilátástalannak egy történelmi helyzet. Ha már csak a pusztá életösztön, a sejtek optimizmusa munkál, mert az értelem, a tények szorításában kénytelen tudomásul venni, hogy a bezártság tökéletes – ördöglakat vigyázza –, hogy a heroikus erők ütközési pontjában a jövő csupán helyiérdekű rövid járat, akkor is ki kell tartani.

Berzsényi arra biztat, hogy derékgig dögletes statikába betonozva is lehet álmodozni szabadító, áldott lendületről, mert a remény képviselte ezen a tájon nem költői előjog – kötelesség.” A *Sötét delelés* – illik látni a metafora mélységét is – még a diktatúra „ellenőrzése” alatt, 1986-ban vettetett papírra. Ha Döbrentei, a vihar-keményiségű, akkor nem hátrált, hogyan hátrálna ma, a pénzt táncparkettketre vivő, összemaszatolódó, szétmálló, majd újra egymással házasuló eszmék korának csalitosában. Ha „a költészet – szintén korai meglátása – minden más irodalmi műfajnál jobban kötődik a hazához, az anyanyelvhez”, akkor szabadságharcosnak kell lenni abban a környezetben is (ne mosolyogjunk: a hazánkban), amely olykor-olykor kiveti magából vagy menekülésre kényszeríti – lásd az 1956-os magyar forradalom bukása után külföldre emigrált munkások és értelmiségiek hadát – meg nem alkuvó fiait.

ÉRTÉKPONYVA: CSALÁDI HÁTTÉR ÉS MITOLÓGIA

A minden értékre fogékony gyermek a férfi és a nő kapcsolatát szemlélve nem láthatott jobb – és fölemelőbb – szerelmi közösséget, mint a szüleié: „A magyar kir. honvédezedes lánya és a lovagkeresztel kitüntetett magyar kir. főhadnagy szerelmi frigye valóban egy életre szól. Kitarottak egymás mellett jóban, rosszban – főként az utóbbiból jutott nekik csöstitül –, de túl a similis simili gaudet bizonyosságán, frenetikus egymásnak örülésük történelmi szövetség is volt, amelynek alapját az azonos világlátás, élmény és értékrend jelentette. Ez a szövetség 43 esztendőn át tartott, sőt apám 1987-ben bekövetkezett halálával sem szűnt meg, mert spirituálisan a mai napig tovább él az édesanyámban” – így az 1995-ös *curriculum vitae*, a *Rázom a rácsot* vallomása.

Az erdélyi születésű édesanya révén a gyermek az *erdélyiséget* – nem csupán a gyászos Aradot, de a fölemelő csodákat is (sok volt belőlük) – örökölte, az édesapa révén pedig a hazához való, érte akár az életét is fölázdozó hűséget s a szemtől szemben harc kemény fegyelmű, de tisztességes kockázatát. A *fegyver* bizonyosságát és azt, hogy a zászlóra (vele szimbolizáltan: a hazára) való fölesküvés a hűség talán legszebbik formája.

Döbrentei mégsem „katonaköltő”, hanem a verset – akár harc árán is – erkölcsi lírafolyammá tevő, a nyelvért, a hazáért, az övéért, a „szabadság” álorcájával

elnyomott szenvedőkért, 1956 igazságáért küzdő, bohókás verseiben – őt is megil-
letheti a lazítás – az asszonyi öl és a fejpárnaként használt női comb izgató szép-
ségét éneklő poéta. Nem láng – azt hamar elfújja a szél vagy a zsarnok vékája
alatti oxigénhiánynak válik áldozatává –, hanem örökösen izzó zsarátnok.

Szinte csodagyerekként indult, aki avval büszkélkedhetik, hogy zsengeit – a Szélső
utcai általános iskola ötödikeseként irodalmi pályázatot nyert – olyan híresség szaval-
ta a Rádióban, mint Gáti József. Később is megannyi iránytűje volt, hiszen olyan „szel-
lemi, erkölcsi gigászok” megbecsülését, barátságát tudhatta magáénak, mint a hivata-
los kultúrpolitikára fittyet hányó – értékajnározásával szinte mindenben szembekerülő
– Weöres Sándor, Nagy László, Kormos István, Huszárik Zoltán és Latinovits Zoltán.
Mindenikük szakmájának kiválósága volt, ugyanakkor erkölcsi fenomén. Akik a csalá-
di környezetből hozott alapokat – a magatartás helyességét és szépben fogant küz-
delem *kozmoszi* irányultságát – szüntelenül égető (akár virtuális) jelenlétükkel csak
erősítették.

A fiatal költőtanonc mikor szembesült a Nagysággal, a Végtelennel? Amikor
– vállalása nem kis erőpróba volt – tengerésznek állt. A zord, elemi erejű, mindig
más-más arcát mutató Szépséggel egy keserűen zord (egyéb származása miatt nem
vették föl az egyetemre), az Ismeretlent jelenlétével *faggató* kemény legény szem-
besült. Ennek a talaj nélküli „himbálódzásnak” – ha csak az új földrészeket és sze-
relmeket vesszük is – nyilván megvolt a romantikája, de még inkább a reggeltől
estig tartó megfeszített munkát jelentette az erejét minduntalan próbáló fiatalnak.
A *készenlét*, az állandóan poszton állás hevületét. A kis és nagy, sokszor valós ala-
pokon nyugvó halálfélelmet. Hazai Rimbaud-nk szinte csak az ujját mártotta
a véghetetlen, nemegyszer haragos korbácsaival fenyegető vízbe, ám az az életét
követelte.

Az „arany tömör bástyái”, akár megremegtek, akár ringattak, csupán látszólag
hoztak föloldozást. Mélyükben ott tenyészett valaminő – kegyetlen képeiben tán
Vörösmartyis is előhívó – fohász. A mondhatatlan ima, amelyet a *dagadt* száj még
eldadogni sem képes, csak sziszegni. „Az árboc hegyében halálfejes tajték a kalóz-
lobogó. / Elrabolni jöttünk habon szálló Ophéliát. A bomlott / Bach lelke misé-
zik, jaj ezer orgona: tenger! Jajgató / cipőkben Meztlenek menetelnek: tenger!
Annai eloldott // hányást ragadnak el a sárga monszunok! Az Úr / döglött bá-
ránykáit a Golf-áram dajkálja ölen. / Türelem evangéliuma: tenger! – Gótikus ha-
lakban tunyul // őzgida-hangon esdekel a varázsló az aszály éjszakáján, / sóvár
asszonyok tébolya verejtékező dinnyét halász, / de csecsüket a só rágja irgalmatla-
nul! Ocsúdnak kábán, / kékveretű szeszek emlékéitől szájukra ég a gyász. //
Combjuk tövében lánggal hímes a domb, kutaktól lékelt tetem / a föld, ravata-
la tenger. Gyermeteg bálnák mosolyától / gigászi isten a Víz, fogalom-messze
a megváltó kegyelem” (*A tenger*).

Apokalipszis teremtett veszélyhelyzetekkel és szörnyekkel? A (rém)látomásos vi-
lág *démoni* eldorádója? *A Skorpió jegyében* (1972) című pályakezdő kötet egyik leg-
jellegzetesebb verse, hiába készült a költő a Tengert dicsérni, szinte összefoglalja
a már akkor egyedi hangú líra összetevőit – ez a golgotai feszültség szerencsére

mindvégig megmaradt Döbrentei költészetében –: a képzelet gyűjtotta zord kép (metafora) mint létösszegző gondolkodás, műveltségélményre épülő drámai – mítoszt teremtő – hangulat, bár indázó, ám feszes versbeszéd. Ez a bibliai szimbólumokban sem szűkölködő panoráma – „csak fénylik előttünk a Fiú, fehér szamarán a tűznek”; „föl nagy öröme a halál kapujában!” stb. – azt mondja, hogy nincs könyörület.

Ebben az esdeklő – paradox, Jeremiás siralmait visszhangzó – panaszban akarva-akaratlan Pilinszky János nagy versének, az *Apokrifnak* legfurcsább szava, az „infravörös” megismétlődik – „Tenger: habosra hajsolt fohász, sarkantyúznak pogány bokával! / Infravörös szavannára építéd az eső szikrázó emlékműveit” –, és a magasfeszültség érvényességét biztosítandó, megteremtődik, jóllehet más líramódban, az az érzelmi tartomány, ami a valóságon túli, mítoszi vagy bibliai jelképek sugallta szakrális körök egyetemes voltára utal.

Ez a képzelt vagy valós *kivetettség* s a történelmi borúk révén érzett fájdalom a vers stílusrétegeit tekintve csak részben egyezik meg azon – a doni csata által kifosztott – költőkével, akik apjukat vesztvén el a második világháború frontján, szinte élethossziglan érezték-érik a *hiányt*. Döbrentei évjárat szerint is közeli kortársairól van szó. Utassy József, Kovács István és Kiss Benedek (harctéri – katonai – szavaik, metaforáik a bizonyíték) nyugodtan elmondhatja kifosztottságának létélményét akár az ugyancsak vesztes, a nemrég meghalt Bella István szavaival: „eleven ekékkel a tengert / szántottuk sírokkal a tengert” (*Halotti beszéd*).

Döbrentei apját nem nyelte el a hómező – noha a későbbiekben eléggé megszenvedte, hogy tisztí becsületszava szerint cselekedett –, a lírikus *versítéletében* mégis kíméletlenebb, radikálisabb költőtársainál. Ami nemcsak a mondanivalóban, a ránk hozott egyetemes vész elutasításában jelentkezik (ebben mindannyian közösek), hanem a fölajzott képzelet csaknem az örületig fokozó képteremtésében is. (Mellékesen jegyzem meg, akárcsak Bella – églene, halálzol – vagy Utassy – brong, kimájusítanád –, ő is kedvét leli egyedi szavak kitalálásában: máglyálló, csordállunk, pokolodik stb.) Más ez az „örület”, mint Juhász Ferenc biológiai determinizmusa – bár *fölfejthetlenségében* megannyi rokon vonás –, és Nagy László keményen tiszta metaforavilágától is különbözik.

A *Honvágy egy álom után* költője – kozmikus *ébsége* tagadhatatlan – a már említett vörösmartys kedélyt, némelykor bibliai szimbólumok erős vagy gyöngéd „hátérzenéjével”, a szociológiai (az érzelemnek van-e szociológiája?) helyzet lüktető, a vágyképben az *én* követeléseit megjelenítő valóságdiagrammal ötvözi. A személyes, önéletrajzilag hiteles mozzanatok – valójában egy temetői látogatás a vers hívóélménye: „én szeretet vandálja, szende duhaj / a sírodát meglocsolom, / noha tudom, csak a föld üres púpja nő, / égbe illantál, apa, nagyfiad ősoleg elvénhedése elől, / aki elárul / azzal, hogy így kopárul” – csak fölvezetik az egyetemes mondanivalót. Amelyen számon lehet kérni – csak nem ildomos –, hogy miért ily „megformálatlanul” megformált, ám lehetetlen kitérni sodró, zuhatagszerűen ránk ömlő jégcsapmondatai elől. „Messzeség-kísértve csattogjon a vitorla Atya-Fiú-Szentlélek háromszöge felettem, / asszonyi lágyék-legelőn hajoljak bár iszamos

csordavályúra önfeledten, / a tagló-tetőpontú pillanat / rámszakad, / szétrepeszt
mellem villámgyökerű váratlan: / honvágyam van / egy álom után, a húsevő ábrándok helyett, / egy mártírhullák kezelébasából végleg kivetkezett, / sosem volt-lehetett, kandallómeleg Magyarország után...” Az 1990-es költemény utolsó sora, némi kijózanodást sejtetvén, már elveti a kandallómeleg illúzióját: „honvágyam van egy sosem volt-lehetett Magyarország után”.

Nem csupán a „vitorla” mint hajózási kellék köti össze a főtebb idézett verset a két évtized előtti *A tengerrel*, hanem a mindkettőben rejtőz, bonyolultságában összetett önéletrajzi-műveltségélményi-mítoszi rétegek is. Azt első pillanatra látni, hogy a helyállás példáiban nem szűkölködő családi háttér és a wagneri romantika zord bűbáját történelmi s társadalmi futamokkal elegyítő mitológia minő (óvó, védő?) értékponyvva a költő fölött. A családi tabló – a Kövesdy Zsuzsával (*A Tudós Társaság titoknokja*), valamint a Faragó Laurával (*Háttérben a tenger*) folytatott beszélgetésekből tudjuk – az édesanyán és az apán kívül katonatisztek, tengerészkapitányokat, írókat – élükön Döbrentei Gáborral –, nemzeti urakat, főszolgabírókat mutat föl, akik egyek voltak az országos gondok vállalásában

„Felmenőim példái – életútjuk, sorsuk – meggyőzően bizonyították számomra: nem félni! A másik, amit kaptam tőlük, az igazságérzet, pontosabban, hogy lázadjak föl, tiltakozzak minden igazságtalanság ellen, és ne hagyjam annyiban. Nem lehet, nem szabad folyton hátrálni a gonosz elől, nem engedhető meg, hogy harc nélkül megszállhassa a lélek stratégiai pontjait, mert akkor elvész minden” (*Háttérben a tenger*).

Védőbástya az önéletrajz felől és a megfeszítettségben – ezer példa volna hozható rá – a hit oldaláról. Ez utóbbira, *meditációs* töprengésében, szépen utal Bene Éva 2006-os beszélgetéskönyvének (*Magyarországgal Istennek terve van*) idevonatkozó disputája Döbrentei: „De azért elgondolkodtató, e hazában mindenképpen, hogyha mi a jézusi magatartást megtanuljuk, már amennyiben ez emberi szinten megtanulható, akkor azért az nem kivezető út, hogy megfeszítenek minket. Mert ugye a magyar Messiások...” Bene: „Jézus követése keresztet jelent: »aki nem veszi fel a keresztyét, és nem követ engem, nem méltó hozzám« (Mt 10, 38).” Erre a válasz: „Ama nemes harc valóban keresztthordozást jelent. De amikor én jézusi megváltásról beszélek, akkor szerintem ő azt szeretné, ha olyan társadalmak, olyan emberi kapcsolatok jönnének létre, melyben ezek a kényszerű áldozatok, ha nem is magas, önkéntes szinten, mint az övé, de nem ismétlődnének meg. Ha a megtisztulás végeredménye a keresztre feszítés, akkor ez, mint perspektíva, elég veszélyes. Pedig ez a megtisztulás az életigenlés, a megmaradás alapkövetelménye kéne hogy legyen.”

Már a kezdet kezdetén is, a bibliai jelképtárat a horoszkóppal (születése szerint a *skorpió* csillagképével) vegyítve, többször fordította a verset a szakrális mezők felé – „A téren fájdalmat szegeznek az ácsok” (*Az oltár*); „metszett kristály poharakban / várt a vérszínű bor, a miseborunk, kezemben az Atya / ereje, a Fiú ereje, kezemben a Szentlélek ereje, / s a végtelen vágy, hogy egymásba kapcsolódjon, / eggyé lehessen: Atya, Fiú, Szentlélek” (*Barokk mise*) –, de csak jóval később fog

majd előhívni ez az élmény (a drámai megigazulás, amikor nem csak az énekes, ám egy ország – s elrabolt történelme – fekszik a kereszten) nagy verset (*Rebellis türelem; Húsvételő Döblingben; Elmaradt vezeklés; Szent Margit lázadása*).

Döbrentei számára a *választott Tenger*, bár jól hangzanék, nem csupán operai díszlet volt: a haragos ég alatt feszülő víz romantikája, ám az Isten szájából kiesett valóságdarab. Amely végeláthatatlan sokszínűségével kínálta – híván hívta a küzdőt – az érvényes (?) létezőmódokat. Ez a kozmikus súlynál riasztóbb, az elemekkel való harcban többször megpróbált „közösségi magány” – Ágh István jól látta – később sem fog megszűnni, mi több, újabb terepet találván magának, aktivizálódni fog. (Szárazföldre kerülve Poszeidón csodálója nem megoldani akarta saruját, sokkal inkább szorosabbra kötni.) „Tengerész volt, nem képletes a vonatkoztatás. Veszélyesen küzdött az elemek roppant energiáival, s törekeny ember voltát muszáj hozzá igazítania a távollétből megtérve is; a közellétben a létezés szélfúvása épp akkora, akár a vizeken, nem rév, hanem örök hányattatás, életmentés, hazamentés, a múlt, jelen, jövő közötti navigálás csillagokra függesztett tekintettel a történelem lényegébe, a sírok mélyéig tartó jóslás és következtetés, ragaszkodás, kizárás, megdöbbenés és ámulat” (*Honvágy egy álom után*).

Amivel alig hagy enyhületet olvasójának, az nem más – szintén a kortárs költő bíráló szavával –, mint a „nyelvi magasfeszültség”.

KOMOLY LÉTHARC, AZ ELVESZEJTETT ÉDEN VISSZASZERZÉSE

Egy helyütt a szemébe vágott kérdésre feelve, a költő úgy véli, hogy „káros szenvedélye” maga az élet. S mivel oldható föl a depresszió? „Úgy védekezem, mint a tenger, amely nem hal bele önnön hullámvölgyeibe.” Talán mindegy is, hogy versének legfontosabb eleme, a *kép*, vele született adomány-e, avagy az életen kívüli ajzószerék következménye. Akárhogyan is van, *természetes* lávaként hat. Vad, érzékletes, szuggesztív. Olyan, mintha valaki a szürreális álomvilágon átlépve a látomásokra – noha *anyag-szerűségük* nem testi voltukból ered – új és új indákat szegecselne.

A múlt század eleji avantgárd dolgozott evvel a technikával, kép és kép között megtalálván épp a *legvilágítóbb* mélységet. Kassák ökonomikus rendű, „kopogó” avantgárdjával szemben Döbrentei a képet minduntalan kivezeti a sivatagból. Az általa teremtett kép (vagy metafora) szinte szoborként annak a *látványvilágnak* része lesz, amely a gondolati ritmusra épülő szabad verset lelemények sorozatán át hömpölyögteti.

A vég – a végzet? – felé?

Inkább a dinamizmusában egyszerre megejtő és sokkoló – nemegyszer a magány égető kohójától sikoltó – kozmosszal való szembenézésig. Ha a magassággal szembeni kontraszt gyanánt a lírikus azt írja (már első kötetében), hogy „Tébo-lyom luciferi göggel idelent” (*Terra Nova*), „tébolya” kezdetben – mert ekkor még hiányzik a történelem háza mint ispotály – csak szép „hiábavalóságot” szül. Ennek a félelemnek nincs kifutása, csupán megrendszabályozott átokzengése: „Bezártam öklömbe a jajgatást Szemeim betelnek / szederrel Véremből kristályvárat töpreng

a só / az éjnek Hideg sörök igazsága világít Koponyám / időtlen alagútjában vérző madarak fákljai közt / fekete mozdonyok félnek” (*A férfi halála*).

A téboly lázrózsái majd a *Szökőév* (1979) című verseskötetben továbbélnék. Némelykor megteremtve a versen belüli verset is – a *Napforduló* remek egyszavas költeményt bújtat: „Dózsakoronadél” –, de egyre többször, mint például *Az utazásban*, a szenvedés távlatos mélységet kap, melynek kétség kívül már egyetemes a sugallata. A vers első részében olvasható hűvös megállapítás – „Az idő rongybaba a Teremtő / dajkaölében” – a későbbiekben (a befejező részben) létösszegző szomorúsággá tágul. „Vonszoljuk a bokánkra láncolt Földgolyót / a délelőtt aranyporában. / Öklünk kéken habzik odafönt, / megszakaszt a messzeség. // Szünetjel a csigolyák között. // Az aszszonyokban fényes történet a testünk. / Orcájuk taván mezítláb lépkedünk. / Gerincünkől kihajt az Isten diadalíve, / boltozatán átrobog a Nap; / kiégett harcokcsijából zuhanásunk / egyetlen százablakú pillanat. // Földvárak vagyunk, Uram, / védjük szépségedet. / Szégyent hozunk az arcodra, Uram, / ha elnyelnek temetői, / e szomorú alkimista műhelyek. // Szívünk izzik a hangyabolyban.” Honnan eme *megiramultság*? A *Közellét* aforisztikus – önmagukban is megálló? – sorából akár egyetlenegy is felelhet: „Mennydörgést örökölt, mennydörgést görget a vérem.”

Noha az izgatott, a lélegzetvétel szakadozottságát mutató sorok (ezért is gyakori az enjambement) jól mutatják a gondolat „fölfejlődő” spiráljait – ezer példa mellett a némely képében egy kissé kassákos *Bitumen tabló* nagyvárosi ikonja az ember éjszakát *oldó* véghetlen vágyáról szól: „Végtelenbefúlt madarak, / rongycsomóival kifényesítjük / a menny kirakatait, mi, / a halhatatlanság próbababái” –, a kötött forma (rím stb.) ugyancsak hatásos eszköz a korán leltározni igyekvő „fájdalomherceg” önarcképnek megrajzolásához. Tisztaságba fúlt dac, mi más, hevíti a mondanivalót. (A sokszor játékos gesztusnak ható rímhelyzetek – fölloldozol / feláldozol – majd csak a vitézeknek való *Dévaj balladák*ban lesznek oly órány fénnel *kitárulkozók*, mint itt.)

„Ismét az arany hátterek s a félelem. / Hullongó diókkal kopogtatsz a szívemen. // Ősvétkem alól, hogy anya szült, fölloldozol, / a tél tündöklő oltárán majd feláldozol. // Köröttem legyenek, hanyatt, görcsbe görbedt lábbal / rugdalják az eget, bicikliznek a halállal. // Engedj hétmérföldes meséket lépni, élet!, / oldd meg bokámon a birsalmanehézéket. // Engedj vonítani tisztaságért – erős vagyok, / engeddd hinnem: száz mennyet félvállon elbírok. // Hátamon, ha törnek Holdat, Napot – nevetem. / Sorsomat, e pokolbugyrot úgy megemelem, // hogy a távolság zöldet bődülve megéled! / Oltsd mennyboltnyi szomjamat, te asszonykútnyi élet! // Ismét az arany hátterek s a félelem: / jönnek a seregélyek, kifosztják két szemem” (*Harmincadik születésnapomra*).

Egy hosszabb motívumvizsgálat könnyen kimutathatná, hogy a *szem* mint (nem csupán a mindenséget, de a vele szemben állót is átvilágító) erkölcs, hányszor és hány formában jelenik meg költészetében. Az aránylag korai *Teliszájjal* („Serlegben ringatom a szemed színét, apám”) és a pár év előtti, Balassi Bálint úr utolsó csatáját megidéző *Magyaroknak való* („Szemében ez a láng szabadság ékessége”) – találomra a példák – körülkeríti azt a érzelmi, ugyanakkor az ethosztól sem idegen terrénumot, amely balladai fénnel emel ki az áldozati oltárból részeket, s teszi

a vers szempontjából *működővé*. Ez a nyíltan megnevezett vagy csak rejtekező szem – az apa történelmi érvényű számonkérése és a fotóművész Olasz Ferenc út menti Krisztusainak a szemhéj mögött is égető figyelme – nem siklik el a „doni hómezők felett”. És megvilágít minden olyan helyzetet – Döbrenteinél a vers történelmi monumentumok sziklarobbantása is –, amely a múltban gyökerező *jövőt* nem sétagaloppként vetíti elénk, de drámai magunkra ismerésünk kínzó zálogaként: „Ó, mily megnyomorító súlyként szakadt rád, / jámborságod ábrándja: a félelem nélküli szabadság!” (*Szent Margit lázadása*).

Minden a – szóhasználatában nem annyira egyedi – „véraláfutásos ég alatt” zajlik, mintha Isten szabad ege magához vonzotta volna a *mohácsainkat* előidéző hernyótalpasokat, s *égtiprásuk* – mert az ember oda sem menekülhetett előlük – egyenes következménye volna százados bűneinknek. Csakhogy a magunkra álmódott burok – „Őrangyal a lélek katonaköpenye” – épp szakrális voltával kínál menekvést – ha nem is azonnali föloldozást –, hogy tisztán léphessünk be a *bó* katedrálisába. „A Hold ezüst / üllőin feketén szikrázik a gyász, / és hallgat hazánk, szívében az idő / sötét szigetével. Testünk elkékülő / bárkáiba zuhog a homok, a homok, / keserves anyafölddé zuhog. / Jézus még áttűz a nyárból – / a hősnek is testszaga van! / A vérünk illatából gyöngéd havazást / szőnek az angyalok, és a szívünkig / lassan fölúszik a hattyú tél” (*Tél*).

Az elveszejtett Éden visszaszerzése – jóllehet nincs az a katakombá, amelyben a katalizmaszerűen megélt létharc ne szedné áldozatait – történhetik-e a főntebb vázolt romantika (még ha *hidegizzása* erősebb is) kaptatóin? Ha igen, annak nyomós oka van: a mítosszá váló rettenet mint – paradox – fölzsabadultság térnyerése. A kezdet kezdetén is észlelni lehetett eme, az élet dolgainak megoldására kevés, ám a „téboly” – időleges? – föloldásához épp elegendő arkánumot. A vers kegyelmi állapotát, amely a hatásos szimbólumvilágban ugyancsak jelentkezik, a szakrális mezőket érintő (ha nem vele egy!) bibliai jelképtár tudatos bebarangolása adja. Az e tárgykorban már említettekhez, íme egy újabb csokor az *égi* és *földi* összekapcsolására: „zöld kukoricatábla, a föltámadás nyers négyszögén” (*A magyar Olimposz*); „kiégett benseje (mármint a vilamosé – Sz. L.) szentnyomorúságú betlehem” (*Egy meg nem festett Kassák-képre*); „dobrokol a lőrés-jászol előtt” (*uo.*); „biztos a markolat, miként kőtáblában a Tízparancsolat” (*Válságos órán, szemközt egy régi karddal*); „s küldetésül, visszaszülethetünk, alkalmi Jónásként, a döggé silányított Nagyhalba” (*A tó*); „A helyrehozhatatlan múlt, fagybahőkölt / vágta bús irama az Apokalipszis / ki tudja hanyadfű lován” (*Félig-lét*); „megbámuljuk, mint vérzik el a Bárány / a csalárd hatalmak szatócs-oltárán” (*Elvégeztetett*); „Évelő hagyomány, az ÖRÖMHÍR hozóját először / mindig kivégzik” (*Még*); „Bábel tornyát mementós torzónak marasztotta Isten” (*Ha majd értem szól*).

COMBOK, MELLEK BARIKÁDJÁN

Gondolhatnánk, hogy Döbrentei Kornél megfeszítettsége – az attitűd, amely minden sorát viharos zendüléssel a zord Kárpátok hegycsúcsainak magasába emeli – csöppnyi nyugalmat sem hagy a teremtett lírahős (valójában a költő alteregója) számára. Ma-

gyarán, csak a golgotai út és szerep – amelyben költő és népe egymásra talált –, vagyis a közösség szolgálata vállalható. Szerencsére nem így van. Ebből a prófétai szerepből, anélkül, hogy egy percre is megtagadtatott volna, két irányba is vezetett út: a nyelv ze-neiségét (ugyanakkor a költő ritmusérzékét és humorát) fölöttébb hangsúlyozó gyermekvers felé (*Madárpalota* – 2000), valamint a szerelem (azon belül is a testiség) átkos örömeit *vaskos bájjal* s nem kevés groteszk érzülettel eldaloló szex-glóbusz irányába (*Vitézeknek való dévaj balladák* – 1993; 2005). Az utóbbi „mellékösvény” volt a sikerültebb.

A magyar gyermekvers klasszikusai – Weöres Sándortól Tamkó Sirtó Károlyig és Csukás Istvánig – olyan érvényes gondolati terepét és hangzásvilágát, nakonxipáni érzületét és tündéri álompalotáját teremtették meg a gyermekekhez (Weörest tekintve a felnőttekhez is) való szólásnak, hogy költő legyen a talpán, aki föl meri venni velük a versenyt. Döbrentei sem feszíti meg izmait, hanem örömeiben dalol. Hol Dobó István maszkjában – „Futni fogsz majd buggyos török, / ha bokromról botot török. / Faragok szép ostornyelet, / eltángálom Mehemedet, / verem a port agán, bégen, / a janicsárt sem kímélem” (*Törökverő*) –, hol a létét örömtáncsal fűszerező bűgocsiga visszhangjaként: „házam van önerős, / bár nem cseréptető, / azért meglehető, / nem mászok meztelen, / csak kűszok nesztelen” (*Ha bűgocsiga volnék*).

Akár földrajzi helynevek kifordításából csal ki humort (*Balatoni képeslap* – *Szabadi, Sóstó; Karikás, Marikás*), akár – ez legbravúrosabb verse – az angosztura, áfonya, ánizs, bors, karilla, szagosmüge, sáfrány, turbolya stb. titkait boncolgatja (*Fűszerköltemény*), nyelve bizsereg a jókedvtől, mintha csak a felhőtlen játszadozásban akarna megszabadulni a más terepen rászabott feszültségektől és terhektől. Ahol a gyermekre is néz, és – bár játékos világukat szinte szó szerint megidézve – azon *túlra* is néz, ott remek költemény dicséri egyidejűleg valóságos és éteri, s ebbe a kettősségbe az olvasót is beavató labdájának röpülését: „Dobd ide, dobd oda, / pattan, / elnyeli mennyei / katlan, / itt suhan, ott zuhan, / porba, / fölrepül újra a / Holdba, / vissza, ha hullik a / teste, / két karod jászola / rejtse, / dobjad az égbe fel / újra, / érjen el álomi / túlra” (*Labdázgató*).

„Balassi óta a magyar költők életük minden titkát meztelen lélekkel vallották meg, csak a testi szerelem dolgában voltak szűkszavúak és tartózkodók” – írja a *Dévaj balladák* útra bocsátójában Hornyik Miklós, s evvel is jelezve, hogy Döbrentei minő bátor kísérletet hajtott végre, midőn a *vaskos testiséget*, vagyis a szerelem-nyílások bekalandozását – nála még férfi a férfi, és nő a nő – „vitézi tettnek” ható költészetté avatta. Természetesen előzménye is van (elegendő talán Villont említeni) az ilyesféle szólásnak – a kebel Himalájáját és a befogadó öl alatti bolyhos őserdőt szentséges tereppé emelő varázslatnak –, de nem kis leleményt kell hordania izákjában annak a művésznek, aki az összegabalyodó szerelmesek vagy az egymásnak csak kéjt nyújtani kívánók érzéki tanácsadójává akar szegődni.

Mert a szénapadlást és a nyikorgó kerevetet – mindkettő királyi hely – *megringató* aktus, akármelyik felet bódítja is el az egymásra találás öröme, nem mehet csak úgy ukmukfuk! végbe; ha nincs koreográfiája, semmit sem ér az egész. Aki adja is, és aki kapja is, úgy részesülhet az *aranytál* gyönyöréből, ha a rázuhanó na-

pot – égethet akár perzselőn, Van Gogh-i módon – isteni ajándéknak tekinti. A férfinak – sugallja Döbrentei – akkor sem illik a *barc mezejéről* megfutamodnia, ha „bénító borzadály” nehezíti az ágyúcső szolgálatba való állítását. „Hozhatja úgy a fránya férfisors, / magának vérmes nőszemély kiszemel, / elinalni már nem vagy elég gyors, / bájai láttán bár a hideg kilel, / és hajadon kívül más nem mered fel, / körülkerít bénító borzadály, nem éltet kedv, hogy tusára kiállj, / s nincs ínyedre oly éték – túl nagy adag –, / mely fölfal, míg magával megkínál, / de maradj mindenkor gáncstalan lovag. // S gyöngéden ajánld: lennél leki társ, / ám ha szól: lelkétől el a kezekkel, / inkább húsát birtokold, mint a nyárs, / nincs más hátra, elő a képzelettel: / idézz meg lányt, ki térden állva hergel, / falánk szája olvatagon rózsáll, / telt mellei közé befogad már – / használd ki, míg gerjedelmed nem lohad, / s nem hiába meztelen a király. / Maradj mindenkor gáncstalan lovag” (*Az illendő helytállásról*).

A „balladai homály” eme jókedvű versezetekben épp a bölcs humor általi, a néven nevezés kacskaringóit ugyancsak élvezetté tevő költői játékoságban testesül meg. Így valóságos élethelyzetek figuráztatnak ki – lásd a kéjre érett csúnya nő hódításra való nekiveselkedését és az arra adott választ (főntebb idéztem), a fölsült férfi „segédeszköz” bevetésével sikeres hódítását (*Nyelvelő ballada*) –, s mindennél használhatóbb lesz a jó tanács: „A nők jobban tudják, mi a jó nekünk” (*Az őszinteségről*).

Jóllehet férfiszemmel nézetik a *táj*, és *férfitollal* íródik a vers – vitézi álorcában, ugyanakkor a *harctéren* való kikerülhetetlen elesés bűvöletében –, a rózsakertet öntöző dévajság mégis az együttselekvés hasznáról beszél. A *Ballada búros hangszerekre* „az ujjbegy-varázs nem új keletű” filozófiáját körüljárván ad tanácsokat – nem a mindentudóknak, hanem az *arra* érdemeseknek: „Tény s való, a női test hegedű, / Hangszer, melyen játszani kell bravúrosan, / jutalmunk frenetikus zenemű, / ha kezünk mélységet borzoló suhan, / sikolyos kéjt csihol virtuóz futam; / ám fakó az ölekezés akkor, / és íze fanyar, miként a vackor, / midőn a női ujj tétlen, ödöngő, / lásd be drága hölgy, pontos a rangsor: / ha te hegedű, akkor én nagybögő.”

Ebben a kacajos, a valahai szeretkezések virgonc hangulatát jóízűen – és sohasem sértőn – fölidéző példatárban bájjal vettetik el minden túlzás (*Az aktushalmozókhoz*), és fölemeltetik minden, testi fogyatékoságra valló levertség (*A kurta fegyverrel vitézkedőköz*). A költő a harctéren fúj riadót, és nem az ágyban, mégis idehallik mámoros szava. Készülünk a csatára, mert szinte nincs olyan perc, amikor az *ellen* ne akarna legyőzni (?), inkább *megmérni* bennünket!

A pontosan végigvitt formának is köszönhető – a balladák „hercegi” ajánlással zárulnak –, hogy Döbrentei versei teltek, ódon hangzásúak. Ha új műfajt akarnánk megnevezni számukra, azt mondhatnánk – *gordonkák*. A kirívóbb színek is olyannyira az *éneklő póz* bársonyába simulnak, hogy az összhatás más nem is lehet, mint a kellem. A harminc vers szórakoztató olvasmány s egyúttal *vitézi tett* a combok – mellek barikádján. Tanulsága? Test és szerelem – műveljük kertjeinket! – sosem maradhat parlagon. „Ősegység, nincsen időtartama, / izzás, mit láng-

zani senki sem hajszol, / s a tűz mintha öröktől tartana, / akkor is megmarad, ha jó az aggkor” (*Illeszkedő ballada*).

SZÁLFA EGYENESEN ÉLNI

Ha a pálya szakaszait vesszük, harmadik verseskönyvével, a *Naplövővel* (1984) lezárult egy korszak. Még *felmőttebbé* vált a vers. Tudta-e a költő, vagy csak sejtette, hogy fél évtized múlva olyan kor fog eljönni – ha hihetetlenül is hangzik: az *idegekben* ugyancsak készült a rendszerváltás –, amelyben a cenzúra (és a zsarnok!) alól való fölszabadulás elhozza majd az ének szabadságát is. Isten, haza, Erdély stb. többé már nem lesz – valóban nem lesz?, a kérdés még ma is jogos – a kommunista eszme (és az azt kísérő „kisegyüttesek”, főképp a *cin-tányéros* pénz) foglya. S a magyarságnak, beleértve a szomszédjainkban élő megannyi kisebbséget is, nem kell félnie attól, hogy bedaráltatik.

Naiv ábránd, amelyre a hiszékenység ütött pecsétet.

Minden másképp lett, mint ahogyan gondoltuk. A szabadság indulóját sztaniol-papírba csomagolt *egyedek* (pártemberek, menedzserek, politikai kóklerek, vigécek) fűjják. S fényük nem az eredendő tisztaságukból ered, hanem a pénzmalmot működtető – emlékezzünk csak a *Faustra*, minden eladó! – ezüstös színű munkaruháikból. A globalizáció hányta ide őket – a félig kifosztott közép-európai „szemétdombra” dísznek? –, hogy beteljesítsék az Egyenőrlő parancsát? Am a nyelv, a lélek, a hagyomány, a likas – mert sokszor meglyuggatott – történelem nem eladó! Nem, hiszen – mert külön-külön is védőburkot képeznek – általuk élünk.

Döbrentei *új korra* való készülődése – de egyáltalán kellett-e készülnie? – nem volt látványos. Az *ünnepi*, költészetének mindmáig legnagyobb értékét jelentő *metaforát* megtartotta, hiszen ez a sokszor rémületben és tehetetlenségben fogant, ezernyi utalást magában hordozó feszes képvilág éppen kimondatlanságában is kimondott rejtelmességével hat. Ha szabad paradoxonnal élni, a *sötét sejtelem* által bekebelezett pokol világítja meg legjobban a mondandót. A gyertyavilágnak talán ezért is van ágyút meghazudtoló torkolattüze. Semmi statika, az égés lávaszerű mozgás. A kép ebben a költészetben robban: „Rohamsisak-teknőben földet dagaszt Anyánk” (*Május*). S visszafoglal valamit – erről sokáig hallgatni kellett – elorozott történelmünkéből. Ahogyan azt a *Történetek anyám szíve alatt* című versciklus egyik önéletrajzi jellegű kitétele, a zivataros apaportré (benne a hiány szelével zúgó történelem!) közli: „a félelem / mögöttes tartomány, örült sorsvágtá / dobog a brjanszki erdőn át, neki / a sírdombhátú végtelennek, apám / szitává sarkan-tyúzza önszívét, / s a lyukak vérszeplős úrén át / kihullnak a becsavart zászlók, hite / fagytól fekélylő rügyei, de kihullik / ábrándkoloncaival a száműzött Isten is, / kinek anyám méhe megbújni menedékhely”.

Ha van döbbenete ennek a szimbólumvilág mélyén rejtező titoknak, az „a mélységekkel párzó halál”. A vágyott, a hívott, az elkerülendő? Ha a költőnek nincs *evvel* dolga, akkor – évtizedek múlva, az eddigi utolsó versben – miért a kérlelés, hogy az Apa adja neki a pisztolyát. Minő, évtizedeken át tartó *félelem*-

vágtá – melyben Ady *Az eltévedt lovasa* is megidézttetik – tartja hatalmában, kész-teti új és új rohamra a költőt? Rémeivel viaskodik, a megváltoztathatatlan jelen-nel, az irgalmatlan tempóban növekvő önfeladásokkal, az árulás ezüstpénzeit be-zsebelő hintáslegényekkel, akarnokokkal? Micsoda két lábra ágaskodó „nagy mérgű medve” szorongatja mancsával a szívét – mindez a *Kérelem, csata előtt* című poémából való –, hogy leírathassák: „Az életet immár rettenem, meghalni még félek, / dönt helyettem belem labirintjában a sárban csapongó lélek.”

Befejeződik-e az apokaliptikus látomás azzal a két búcsúszóval, hogy „A csőben egy lőszer érterem érik, nem rohad, / Apa, add nekem a pisztolyodat!”

A két vers, a *Történetek anyám szíve alatt* és a *Kérelem, csata előtt* megírása között csaknem negyedszázad telik el. Ez mángorolja a költőt költővé. A *Rebbelis türelem* (1996) című válogatott verseskötvet utolsó két ciklusa, az *Amikor a szippantók megjön-nek* (1984–1991) és az *Elmaradt vezeklés* (1992–1996) nagy hatású, a téboly társadalmi összetevőit is megmutató *én-képe* vereségek győzedelmi harsonája. Fölerősödik benne – eddig is magas fokon izzott – a küldetés mint a szavak koronája, és a bibliai-mitoló-giai jelképrendszer ugyancsak abroncsként fogja a kimondhatatlan kimondására ajzott, a szimbólumvilág nem egy tárnáját fölnyitó *aktív* rettenetet.

Honnan az eltökéltség – költőnél különben sem hátrány – a tiszta, kendőzetlen beszédre? Teherként nyomasztó sorsunkból. A föntebb már idézett Bene Éva-in-terjében olvasható: „A mi történelmünk – kuruc–labanc-sors, följelentő ládikák a német megszállás alatt, följelentő ládikák az orosz megszállás alatt, besúgás – gazdag az árulásokban. Valószínű, hogy Jézus mindezen elkövetőknek is odatartot-ta volna a másik orcáját, de nagyon nehéz ezt a krisztusi nagyvonalúságot magyar költőként elfogadni.”

Nem is fogadja el. Különféle kölcsön vett maszkokban sistereg és könyörög – „hány messiást tékozolsz még, tetszhalott anyaföld, / hányat, hogy a föltámadást végleg megörököld?” (*Zrínyi Ilona éjszakája*); „itt működő vulkán minden seb, / elszennyesi-tett a menny, a pokol fényesebb” (*Istentelen színjáték* – Madách); „segítsd felkelni és járnai a népem, / s akár Tenfiadnak, ne csak erőt, ihletet is adj / a feltámadáshoz” (*Hús-vételő Döblingben* – Széchenyi) –, s ha „a teremtés ki(van is) adva gebinbe” (*Amikor a szippantók megjönnek*), nem orozható el *kaméleonok* által a jövő. Az *Átpingált március* 1989 március idusán született – pedig hol voltak akkor még a valódi csereberék, átál-lások, fazonigazítások, erkölcsi mélyrepülések? –, mintha a jövőmondó költő elő-re látta volna sorsunk fekélyeit. Kétségkívül a parnasszista hanghoz szokott fület za-varhatja ez a nyíltság, de a jogos fölháborodás sosem rózsamezők pacsulillatát vonja maga után. „Uramisten, mennyi csapodár kokárda, / nemzeti színre játszik a régi gár-da [...] / meghamisul s tisztátalan lesz az ünnep, / hogy cafrangos hazafiként elő-tűnnek. / renegát hintiprók, / sorsunkba rondítók, / a vörösen fújtató, demokra-tikus / terrorlegények, meghitt jelszavuk a *kuss*, / tegnapi kardlapozók, a halállisták / ihletői [...] / felkelésünk dicsét / most Haynau-utódok kezdik zengen...”

Az Európa-parkett sem annyira tiszta, ahová később táncra hivatott megannyi ország, hogy csak – különben is, fénylik a lakk – a „befogadó” nemes gyönyöre dicsértessék. Az 1956-os magyar forradalom harmincadik évfordulóján a lírikus

„atyánk” nemtelenségét hangsúlyozza: „Nem üszkösödő vád van / a gyertyalobogásban, / kis ország nagy magánya / vacogva fészkel a lángba, / hej, mindig az a nóta –: / a vigéc Európa / száját tépve buzdított, / s eladta, mint gyarmatot / barikádnyi jövőnket, / kussolt: csak semmi hőstett, / s míg nőtt a tetem-halom, / nézte, kívül a torlaszon, / amint a géppuskatűz / gyermekekből gyöngysort fűz, / készítvén a szabadság / iszonyú klárisát” (*Halottak napi vers*).

Ennek az előre menekülésnek megvan az iszonytató örülete. Az élességét sosem vesztő képből is, a látomásra látomást szülő hanghordozásban is. József Attila meditációja közben még nézhette, hogy úszik el a dinnyehéj, de költőnk már csak a kényyszerlakhellyel fenyegetett „testvériség-folyó” – „kiteleptik tanúnk, a Dunát” – meggyalázását látja (*Ez is a Dunánál*). Mintha Bosch szörny-arszenálja költözött volna honi tájainkra, hogy idegen kezek által bevétvén a földet, ezután csak a gonosz nőjön. Szinte mindegy, hogy ez a lassan egyetemessé váló pokol – pénz-kasza aratja legjobbjainkat, alig áll lábon élet – valós vagy képzelt félelmet takar, a lírahős póza hiteles. A költő megtalálta látomásainak sarkpontját, s innen lövöldözi üdvözítő nyilait. Talán túlságosan is nagy garral megy neki a reneszánsztól mindmáig kivételezett helyzetben levő – ám sosem *szolgáló* – *marcipántornyoknak*.

De Döbrentei nem Döbrentei volna – Zrínyin kívül a reformkor költőinek szintén ivadéka –, ha percig is lankadna. Zsolozsmája forrponton levő ima. Anélkül, hogy – tovább tágítván a kört – újra és újra megneveznénk elődeit (a *fullánkos* Bornemisza Péter föltétlen közékük tartozik), könnyen láthatóvá válik az a *protestáló értéktartomány*, amelyben mozog. „Uram, a hiányodtól kongó űrben fenn, / Te tudod, a türelmünk rebellis türelem, / most már elég, vess a bosszúnak végét, / álmodj ide le egy új, megigazult ítélszék, / mert bűnös volt a háború esgalád a béke: / rablók, orgazdák és kupecsek fedezéke, / kapitális bűnbakként vagyunk haszonállatok, / mert kufárszellemtől áthatott / farizeus-gyülekezete érdem, s jog, hogy ítéljen, / Uram, ne vesztegelj tétlen, / csak pártatlan légy, ne kegyes –: / a felelőség egyetemes” (*Rebellis türelem*).

Rosszkedvének oka, hogy a rendszerváltás után elmaradt az elszámoltatás. A gyilkos, mintha mi sem történt volna, pufajkáját bank-öltönyre cseréli, s most már ő fogja – hajdani cenzorokból lett *virágzó* csoroszlyák „tündérmosolyától” kísérve – meghatározni, hogy a kapitalista kommunizmus *bő levű* folyama merre és milyen ütemben folyják. Nem is olyan régi KISZ-csizmák tapodják a pénzért behódoló liberálisokkal karöltve az ország(ház) porondját, s *Az ács fiát* megidézőnek – megint egy bibliai párhuzam – csak a tanulság marad: elromlott az Isten (és a törvényszolgáltatás) gépezete. Ezért is történhetett meg, hogy Krisztusra a „káinbottá komiszodott árnyéka rázuhant”.

Ameddig „a sortüzeket mészárló-szenvedéllyel elrendelők” vígan élik napjaikat – ha mások nem is, a kommunista bűnök, sajnos, elévülnek –, addig a zúzmarás lelkületű költő is mondhatta a magáét. A Tisza folyó elleni mérgezést elítélvén például – jeremiáddal. „Tűrni, tűrni gyötrelmem, / álarcul Jób-szelidséget kéne öltenem, / de nem, de nem, / a belenyugvás fürtelem; / ragadjuk föl a Szent Jobbot, / dörömböljünk, repesszük szét a mennyboltot, / honnan ránk uszították

a rothasztó özönvizet, / tudván, ez sarcra nemzett népség, alázatosan fizet, / s ki-
hal nagyúrin, számára a büntetés / természetes, ahogy a disznóból öléskor kiáll
a kés, / a pörzs-szagú ünnep ránk dől szennyel, / fonákjára fordul, s elnyel, el-
nyel, / az Isten már megint messze néz, hová lát, / itt a magosság szakadékkal
vemhes, nincs Ararát, / és holtan bukik le a galamb...” (*Nincs Ararát*).

Az utóbbi évtized verseiben sincsen könnyörület. Záporoz a szó – ellenében a gya-
lázatnak, tisztítás gyanánt. A kép – hol van már a gyémánthasítású konstruktív lát-
vány – organikussá kezd válni. Nem ad föl semmit korábbi feszességéből, vagy ha
igen, másféle izgalom születik: épp azáltal, hogy a lávaszerű *lázbeszéd* körülfoly-
ja. Az 1956-os magyar október, mint tematika, mint esély a gerinc kiegyenesítésére,
továbbra is eme líra fókuszában marad (*Tartsd meg a sziklát; A kozmosz sebe; Szobor-
avatás*). Ám kérdés, hogy hadra foghatók-e a temetők – „a zászlók petyhüdten darva-
doznak, a glóriás lyukon át / hiába süvít, ritkán érezzük a megtisztulás huzatát” –,
s nem kevésbé az, hogy meghalljuk-e Tóth Ilona, az egyik mártír (bravúros a szerep-
lők – a szobor, a vallató, a földi nő – disputája és a kórus visszhangja) utolsó szavait:
„a bitó alatt azt kértem, / segélje Isten a népem / szálfa egyenesen élni, / szálfa egye-
nesen élni”.

Ez utóbbi esélyt járja körül, sőt megvalósíthatóságára hoz megannyi példát,
Döbrentei Kornél költészete.